

Hva ville Deng Xiaoping sagt?

Månedsbrev 8/19

Hvordan kan vi vite at Dongs håndtering av studentopprøret i Kina våren 1989 var den verste tenkelige når alle andre varianter er kontrafaktiske?

Arne Jon Isachsen
Centre for Monetary
Economics (CME)

Hendelsen på Den himmelske freds plass i Beijing 4. juni 1989 opprørte oss alle. Deng Xiaoping, Kinas de facto leder den gang, beordret soldater å rykke inn og rydde plassen der tusenvis av studenter og andre var samlet i protest mot korrupsjon og dyrtid. Videre krevde studentene at kommunistpartiets maktmonopol måtte vike for et sant folkestyre.

Dialogen som uteble

I en kronikk i Klassekampen 13. juli skriver journalist og venstreaktivist Jan Myrdal at Dengs brutale inngrep den gangen la grunnlaget for den etterfølgende økonomiske veksten i landet¹. Uten egentlig å forklare nærmere hvorfor. På den bakgrunn forsvarer Myrdal en aksjon som krevde kanskje tusen menneskeliv eller mer.

En annen måte å se det på tar utgangspunkt i beslutningssituasjonen Deng og hans våpendragere, syv-åtte av den eldre garde med stor autoritet i Partiet, stod i; skal vi gå i dialog med studentene slik generalsekretæren, den progressive og dyktige Zaho Ziyang ønsket? Eller skal vi befeste makten til Partiet, la det militæret rydde opp og legge diskusjonen død. Deng gikk for det siste alternativet. Resten er historie, som man sier.

Hvorfor ville ikke Deng gå i dialog? Var det fordi han fryktet at en dialog kunne føre til kaos? Er det noe Kina er redd for så er det

nettopp kaos; landets historie er rikt på erfaringer med “stor uro under himmelen”. Med mer enn én milliard mennesker å holde orden på ville konsekvensene kunne blitt fullstendig uoversiktlige.

Er det noe Kina er redd for så er det nettopp kaos.

Eller kan Dengs harde linje forstås i lys av Kommunistpartiets totale uvillighet til å tillate konkurrerende modeller for Kinas utvikling? Makten som partieliten satt på ville de kort og godt ikke dele med andre. At generalsekretæren i Partiet – som nevnt over ikke var uvillig til dialog – ble tatt ut av jobben, kan tyde på det.

Den verste løsningen?

Det er ikke lett å vite hvilke vurderinger som gjorde seg gjeldende. Det vi vet er resultatet av vurderingene – studentopp-rørets endelikt. Etter hvert som roen senket seg over Midtens rike ble det klart for alle at en politisk karriere utenom den Partiet tilbød kunne man bare glemme. Skulle man opp og frem i Kina var akademisk, business, eller Partiet de tre avenyene som lå åpne. Kritikken av Partiet forstummet. Samtidig som den økonomiske politikken som ble ført, la til rette for solid økonomisk fremgang.

I en kronikk fire dager etter Myrdals skriver sinolog Harald Bøckman at det

¹ <https://dagens.klassekampen.no/2019-07-13/tiananmen-4-juni-1989>

fantas flere mulige utganger av den politiske krisen, men at "... [disse] hører til kontrafaktiske funderinger", for så å konstatere at "Deng og hans venner valgte den verste løsningen"².

Men hvordan kan vi vite at Dengs løsning var den verste når alle andre varianter er kontrafaktiske? Ser ikke Bøckman bort fra det klare element av usikkerhet som Deng stod i på forsommeren for tredve år siden? Kanskje så Deng det som den for Kina minst risikofylte løsningen å gjøre som han gjorde.

Dengs tre prinsipper

Deng innså klart at den keiserstatus Mao klarte å gi seg selv hadde vært helt ødeleggende for Kina. Tenk bare på hungersnøden som Det store spranget fremover (1958-1961) førte til, som kostet mer enn tredve millioner kineserne livet. Eller på den etterfølgende Kulturrevolusjonen (1966-1976) som brutaliserte det kinesiske samfunn langt utover hva vi i dag kan forestille oss.

For å hindre at historien skulle gjenta seg la Deng opp til tre prinsipper eller retningslinjer fremover.

- Ledende politiske posisjoner i Partiet skulle være på åremål. Således kan landets president som utpekes for fem år, bare gjenoppnevnes en gang.

- Videre innførte Deng aldersgrense. Har du passert 70 år kan du ikke velges eller utpekes til høye posisjoner i Partiet eller i byråkratiet.
- Og for det tredje anbefalte Deng sterkt at hans etterfølgere som ledere av Kina skulle holde en lav profil i utenrikspolitikken – ikke ta lederskap internasjonalt, men arbeide i det stille og bygge landet opp over tid.

Ledende politiske posisjoner i Partiet
skulle være på åremål.

Xi endrer reglene

Da Xi Jinping ble ny generalsekretær i Partiet høsten 2012, og deretter president for landet i mars året etter, begynte prinsippene til Deng å forvitte. Med sin "kinesiske drøm" har Xi spent forventningene høyt. I første omgang ved at Kina innen 2021 – hundre år etter stiftelsen av Det kinesiske kommunistpartiet – skal ha avskaffet all fattigdom og fremstå som et middelinntektsland. I neste omgang ved at Kina i år 2049 – hundre år etter etableringen av Folkerepublikken Kina – skal være en modernisert og fullt utviklet nasjon som andre land kan se opp til og lære av. Ungdommen må ha mot til å drømme og arbeide hardt for å virkeliggjøre drømmene, fremholder Xi Jinping. En revitalisering av Kina er hva det går om.

² <https://dagens.klassekampen.no/2019-07-17/vidunderlige-nye-verden>

Med sin "kinesiske drøm" har Xi spent forventningene høyt.

Høsten 2017 skvatt de av oss som følger med på utviklingen i Kina; den nyoppnevnte faste komiteen for Politbyrået hadde ingen klar "kronprins" – han som skulle ta over som Kinas nye leder fem år frem i tid. Alle var for gamle. Forklaringen var enkel: Xi hadde ingen planer om å gi seg. Følgelig ingen arvtaker. "Noen av oss har snakket sammen", sa Einar Gerhardsen i sin tid da viktige beslutninger tatt i det stille ble lagt frem. Det samme kunne Xi si nå; regelen om to ganger fem år som grense

for landets president hadde han i det stille maktet å ta bort.

Grunnen til at Kina i dag fremstår som mer skremmende og autoritær, med ambisjoner utover egne grenser, kan ikke henføres til Deng og hans tre prinsipper for lederskap av Midtens rike. Snarere er det en konsekvens av at disse prinsippene nå synes å være forlatt.

Hva ville Deng Xiaoping sagt?

9. august 2019

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>